

Politechnika Łódzka

Wydział Elektrotechniki, Elektroniki, Informatyki i Automatyki

Osobiste systemy elektroniczne: technologie i zastosowania medyczne

Paweł Strumiłło, Sławomir Hausman

Instytut Elektroniki

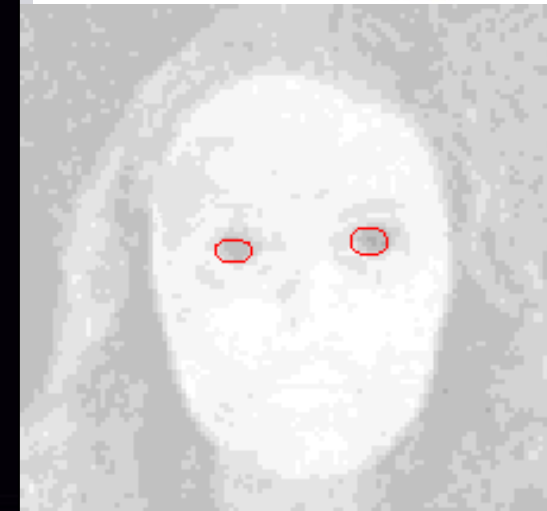
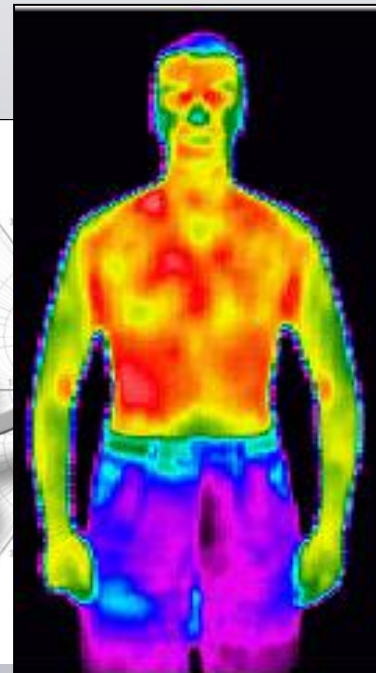
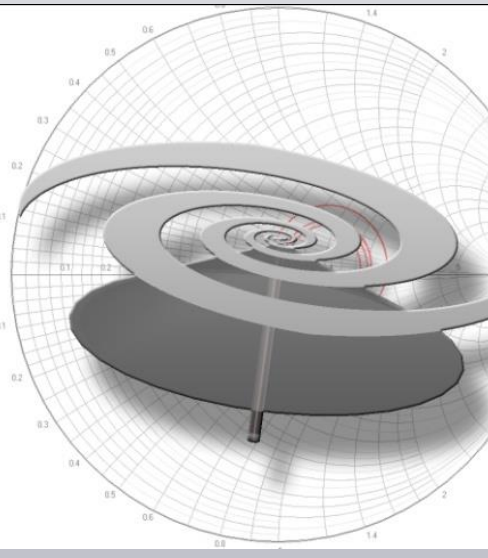
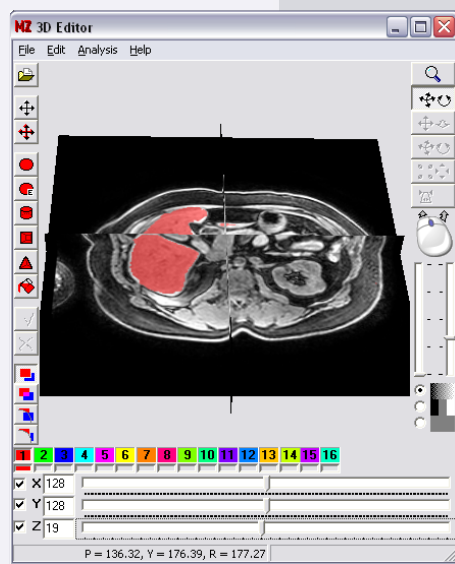
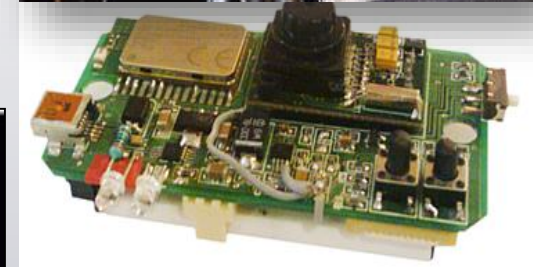
Zbigniew Lisik

Katedra Przyrządów Półprzewodnikowych i Optoelektronicznych

Instytut Elektroniki Politechniki Łódzkiej

- ❑ **elektronika medyczna** (analiza sygnałów i obrazów, interfejsy człowiek-komputer, wspomaganie osób niepełnosprawnych)
- ❑ **systemy telekomunikacyjne**
- ❑ **termografia komputerowa**

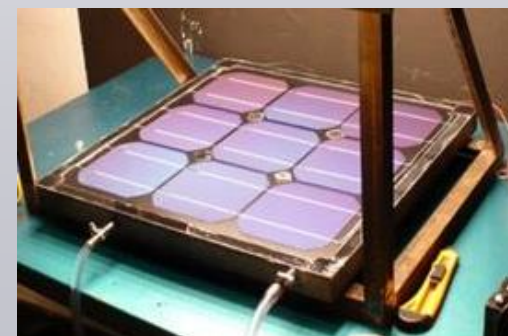
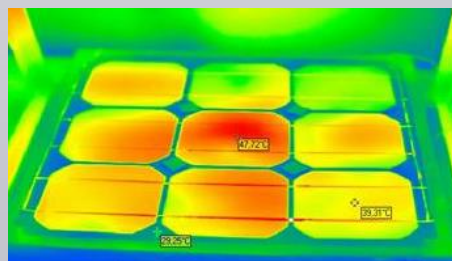

Katedra Przyrządów Półprzewodnikowych i Optoelektronicznych Politechniki Łódzkiej

Powstała w 2008 roku

- ❑ projektowanie i wytwarzanie **zintegrowanych systemów elektroniki**
- ❑ przyrządy półprzewodnikowe na bazie **krzemu i węgla krzemu**,
- ❑ **elektronika wysokotemperaturowa**, zagadnienia termiczne elektroniki, **fotowoltaika i fotonika**
- ❑ **Edukacyjne Centrum Mikrotechnologii (2000°C)**
- ❑ **Laboratorium fotowoltaiki**

Plan prezentacji

- ❑ elektronika osobista (wearable electronics)
- ❑ wymagania i stosowane technologie
- ❑ czujniki, sieci radiowe, tekstronika
- ❑ przykłady → rozwiązania na świecie i badania w Politechnice Łódzkiej

Choroby cywilizacyjne

(**zaczyna się obniżać średnia długość życia w Europie**)

- choroby kardiologiczne
- nowotwory
- otyłość → cukrzyca
- choroby wieku podeszłego (reumatyzm, demencja, niepełnosprawność fizyczna i sensoryczna)

- niepełnosprawność ruchowa: ok. połowa przypadków
- roczne koszty wynikające z chorób neurologicznych w Europie: ~800 mld euro

Source: „Cost of disorders of the brain in Europe - 2010”, Brussels 2011

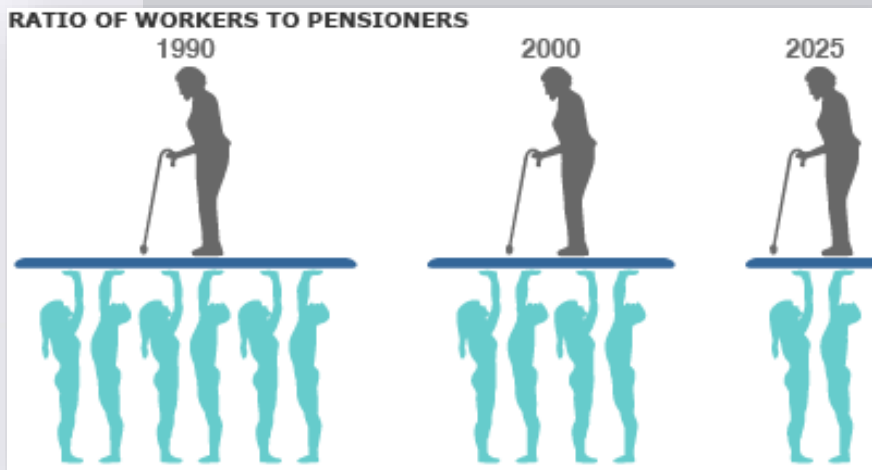
Dziennik.pl/profilaktyka

Problemy zdrowotne a technologie elektroniczne

Problemy

- choroby cywilizacyjne
- starzejące się społeczeństwa
- coraz większa grupa osób wymaga ciągłej opieki
- rosnące koszty opieki zdrowotnej

<http://www.geoggers.net/>

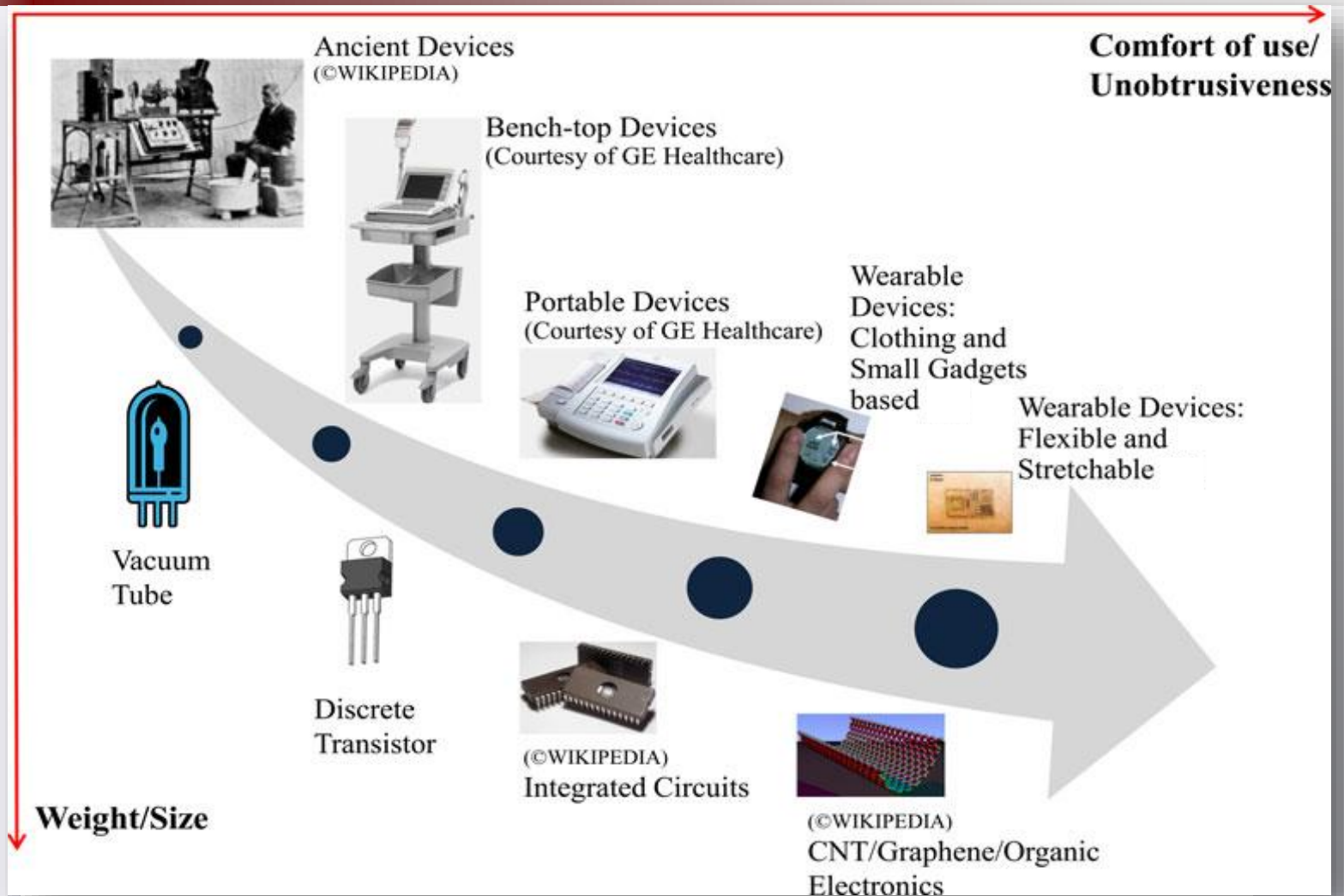
Technologie elektroniczne

- zaawansowane funkcje
- miniaturyzacja
- mały pobór energii
- niezawodność
- mała cena

Pomiary biosygnalów (EKG) a postęp technologii elektronicznej

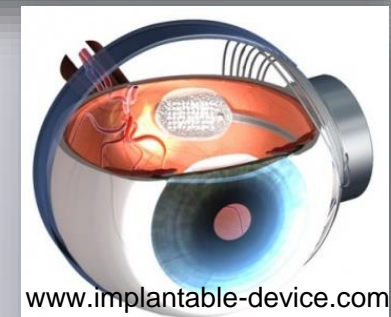
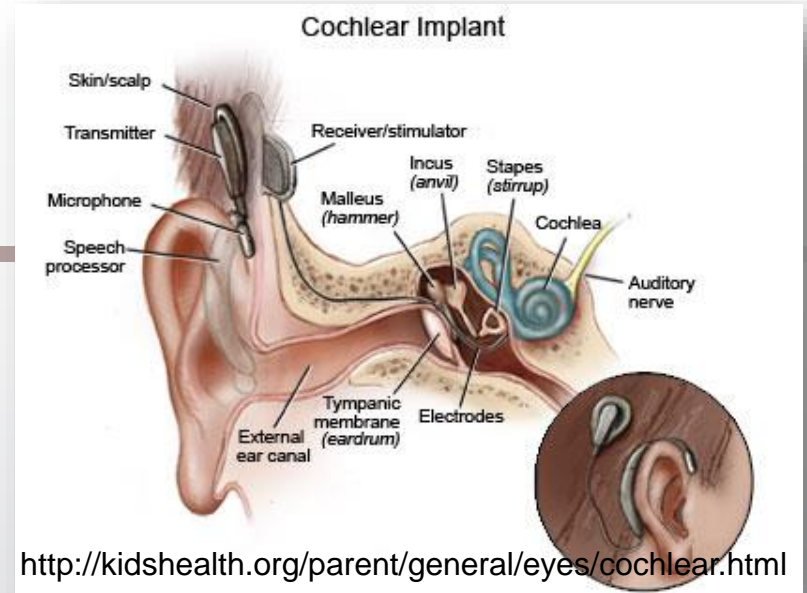

Źródło: Ya-Li Zheng *et al.*, *Unobtrusive Sensing and Wearable Devices for Health Informatics*, IEEE Transactions on Biomedical Engineering, Vol. 61, no. 5, pp. 1538-1554.

Elektroniczne układy implantowane

- ❑ **protezy słuchu**
  - implanty ślimakowe (35 tys. implantacji)
- ❑ **sztuczne rozruszniki serca**
  - stymulatory, defibrylatory
- ❑ **protezy wzroku**
  - sztuczna siatkówka
  - elektro-stymulacja kory wzrokowej
- ❑ **implantowane mikroukłady radiowe**
  - RFID
- ❑ **nanomedycyna**
  - nanostruktury (sztuczne enzymy),
  - nanoroboty,
  - protezy pamięci

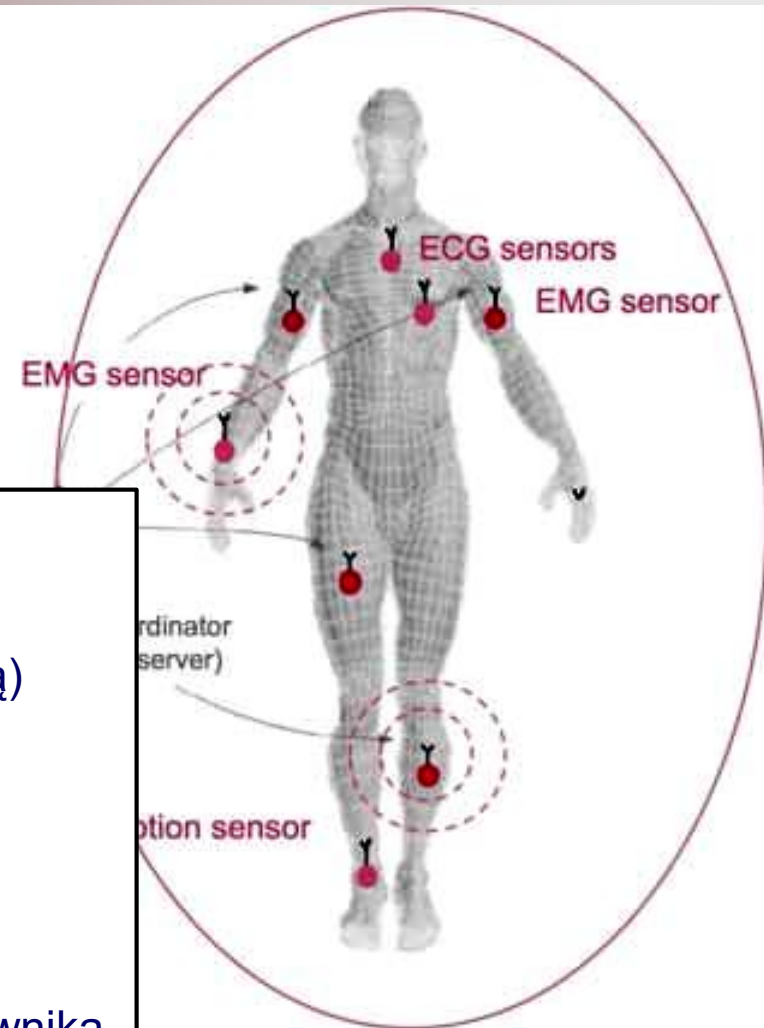

Elektronika „noszona” (ang. wearable electronics)

Co to jest?

Elektronika osobista (wearable electronics):

- ❑ jest noszona przez użytkownika
- ❑ małe rozmiary, waga (... integrowana z odzieżą)
- ❑ mały pobór energii (energia rozproszona)
- ❑ działa nieprzerwanie, również w czasie ruchu
- ❑ wyposażona w czujniki
- ❑ wykonuje obliczenia (analizuje dane i sygnały)
- ❑ łatwa w obsłudze - „niezauważalna” dla użytkownika
- ❑ komunikuje się z otoczeniem (przesyła dane, ...)

Osobiste, medyczne systemy elektroniczne

A. Pantelopoulus,
N. Bourbakis, *A Survey
on Wearable Sensor-
Based Systems for
Health Monitoring and
Prognosis*, IEEE Trans.
System, Man, and
Cybernetics, 2010

Project Title/Institution	Hardware Description	Communication Modules	Measured Signals*	Medical applications
A) LiveNet (MIT) [19]	PDA, microcontroller board	wires, 2.4GHz radio, GPRS	ECG, BP, R, T, SaO ₂ , EMG, GSR,	Parkinson symptom & epilepsy seizures detection, behav. modelling
B) AMON (EU IST FP5 program) [20]	Wrist-worn device	GSM link	ECG, BP, T SaO ₂ , A	High-risk cardiac-respiratory patients
C) LifeGuard (Stanford Un.& NASA) [22]	Custom μ C-based device & commercial bio-sensors	serial cables, Bluetooth	ECG, BP, R, T, SpO ₂ , A	Medical monitoring in extreme environments (space & terrestrial)
D) MyHeart (EU IST FP6 program) [25]-[28]	PDA, Textile & electronic sensors on clothes + heart belt	conductive yarns, Bluetooth, GSM	ECG, R, other vital signs, A	Prevention and early diagnosis of CVD
E) WEALTHY (EU IST FP5 program) [29]-[31]	Textile & electronic sensors on jacket	conductive yarns, Bluetooth, GPRS	ECG, R, T, EMG, A	Monitoring of rehabilitation & elderly patients, chronic diseases
F) MagIC (Un. Of Milan, Italy, Bioeng. Centre & Cardiac Rehab.Unit) [32]	Vest with textile sensors, custom electronic board, PDA	Bluetooth	ECG, R, T	Recording of cardiorespiratory and motion signals during spontaneous behavior in daily life and in a clinical environment
G) MERMOTH (EU IST FP6 program) [33],[34]	Garment with knitted dry electrodes, PDA	conductive yarns, RF link	ECG, R, T, A	General health monitoring
H) Smart Vest (National Pr. On Smart Materials, India) [35]	Vest with woven sensors, microcontroller	woven wires, 2.4 GHz ISM RF	ECG, BP, T, PPG, GSR	General remote health monitoring
I) CodeBlue (Harvard Univ.)[37]	Sensor motes with custom processing boards	Zigbee	ECG, SpO ₂ , A	Real-time physiological status monitoring with wearable sensors
J) Body area network (Valencia,Spain&Malta Un.& Microvitae Tech)[38]	Zigbee-based motes & Zigbee-based custom base device	Zigbee, Wi-Fi, GPRS	ECG, BP, R	Detection & prediction of human physiological state (wakefulness, fatigue, stress) during daily activities
K) WSN u-Healthcare system (Dongseo Un. Korea) [39],[40]	Custom tiny motes, cell phone & commercial sensors	Zigbee, CDMA	ECG, BP, SpO ₂ , A	Health monit. and remote identification of suspicious health patterns for further evaluation by physicians
L) Human++ (IMEC) [48], [49]	Miniature low-power BAN nodes, energy scavenging	Zigbee	ECG, EEG, EMG	Enable autonomous wearable sensor networks for general health monitoring
M) HealthGear (Microsoft) [50]	Custom sensing board, comm.. sensors and cell-phone	Bluetooth	HR, SpO ₂	Monitoring users during their sleep to detect sleep apnea events
N) HeartToGo (Un. of Pittsburgh) [51]	Cell phone & comm. available BT bio-sensors	Bluetooth, GPRS	ECG, A	Individualized remote CVD detection
O) Personal Health Monitor (Un. of Tech. Sydney) [52]	Cell phone & comm. available BT bio-sensors	Bluetooth, GPRS	ECG, BP, A	Heart-attack self-test for CVD patients
P) Wearable ECG, arrhythmia detection (Eng. + Med. Dpts, Norway) [55]	Microcontroller board, PDA	wires, Zigbee, GPRS	ECG	Remote detection of cardiac arrhythmias
Q) AUDABE (Dept. of Medical Physics, Ioannina, Greece) [56]	Mask, glove, chest sensors	wires, Bluetooth, Wi-Fi	ECG, R, GSR, EMG	Evaluation of the emotional state of an individual at environments where subjects operate at extreme stress conditions
R) Lifeshirt (Vivometrics) [71]	Sensors embedded in vest, PDA	Bluetooth & wires	ECG, R, A	All-day remote health monitoring
S) Bioharness (Zephyr Inc) [75]	Chest Belt	Bluetooth or ISM RF	ECG, R, T, A, P	Remote monitoring of human performance and condition in the real-world

*ECG: electrocardiogram (also implies the measurement of heart rate), HR: heart rate, EMG: electromyogram, BP: blood pressure, R: respiration, T: temperature, P: posture, GSR: galvanic skin response, A: activity, PPG: photoplethysmography.

QUALCOMM TRICORDER XPRIZE

Introducing the Qualcomm Tricorder XPRIZE
A \$10 million competition to bring healthcare to the palm of your hand.

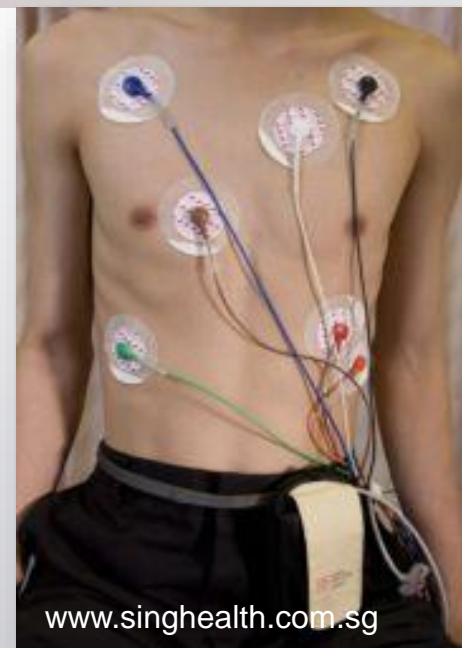
Wyłoniono 10 finalistów, ogłoszenie zwycięzcy styczeń 2016

Sygnały biomedyczne i ich pomiar

Sygnał biomedyczny	Rodzaj czujnika
Elektrokardiogram (EKG), tętno	Elektrody przytwierdzone do ciała
Elektrografie (EEG, EMG, EOG, ...)	Elektrody przytwierdzone do ciała
Ciśnienie krwi	Rękaw (impulsy Korotkowa)
Temperatura ciała	Czujniki temperatury (pirometry)
Częstość oddechu	Czujnik piezoelektryczny
Saturacja krwi tlenem (SpO_2)	Czujnik optyczny (pulsoksymetr)
Przewodność skóry	Czujnik impedancyjny
Tony serca	Fonokardiograf
Poziom glukozy we krwi	Czujniki elektro- i foto-chemiczne
Aktywność fizyczna	Akcelerometry

www.farmacjaija.pl

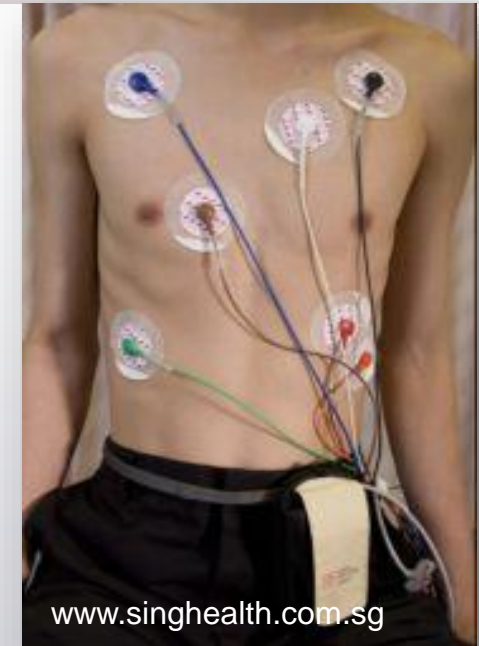

Parametry życiowe (ang. *vital signs*)

Sygnał biomedyczny	Rodzaj czujnika
Elektrokardiogram (EKG), tętno	Elektrody przytwierdzone do ciała
Elektrogramy (EEG, EMG, EOG, ...)	Elektrody przytwierdzone do ciała
Ciepłota ciała	Rękaw (impulsy Korotkowa)
Temperatura ciała	Czujniki temperatury (pirometry)
Częstość oddechu	Czujnik piezoelektryczny
Saturacja krwi tlenem (SpO₂)	Czujnik optyczny (pulsoksymetr)
Przewodność skóry	Czujnik impedancyjny
Tony serca	Fonokardiograf
Poziom glukozy we krwi	Czujnik elektro- foto-chemiczny
Aktywność fizyczna	Akcelerometry

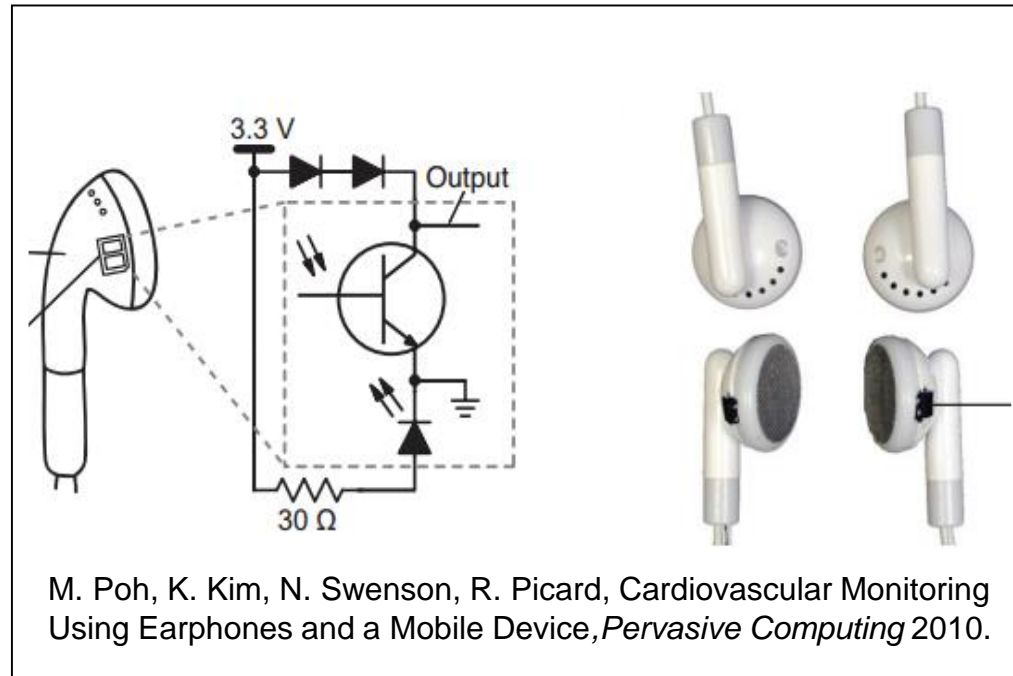
Nieinwazyjne metody pomiarowe

Fotopletyzmografia – pośredni pomiar optyczny objętości krwi przyływającej przez naczynia.

→ pomiar: SpO_2 , rytm serca, częstość oddechu, ciśnienie krwi (BP)

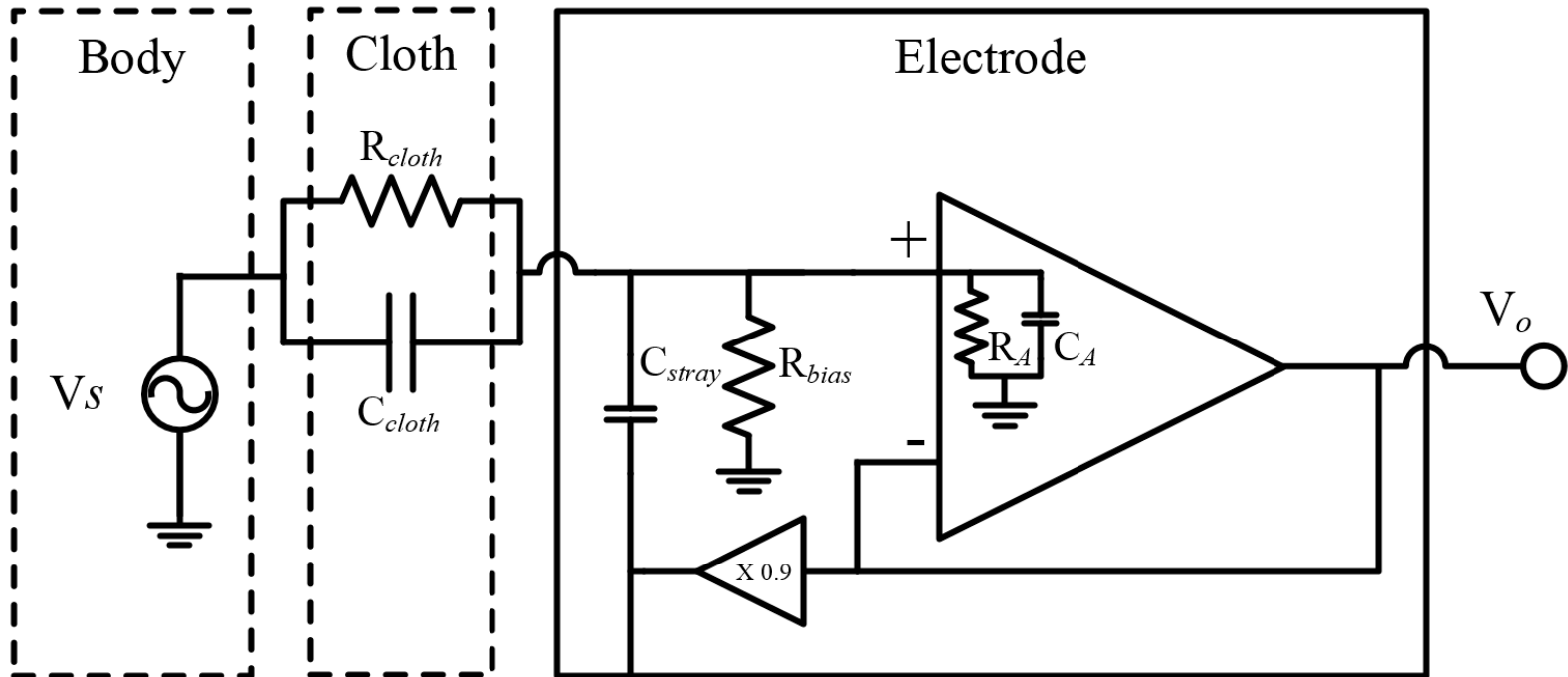
$$BP = \frac{1}{b} \ln \left(\frac{L^2 \rho b}{PTT^2} - 1 \right)$$

L – długość przepływu,
 PTT – czas przyścia fali tętna
 b – indywidualny parametr osobniczy
 ρ – gęstość krwi kg/m^3

Pojemnościowy pomiar EKG, suche elektrody

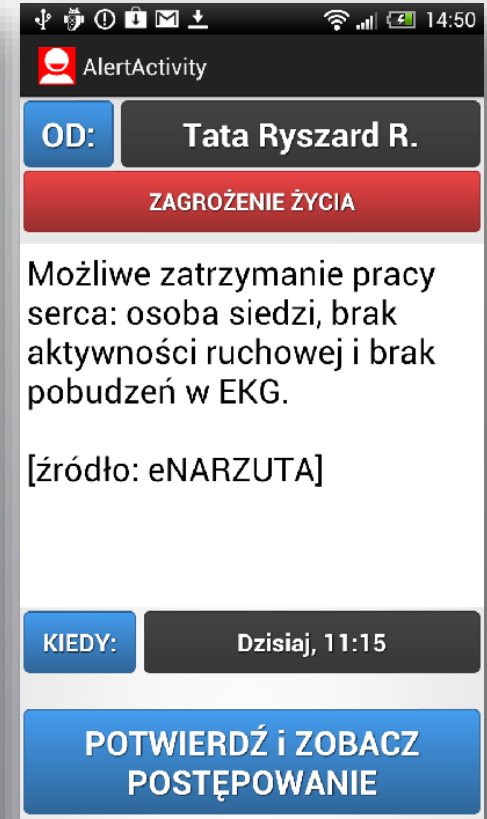

Jeong Su Lee, Jeong Heo, Won Kyu Lee, Yong Gyu Lim, Youn Ho Kim, Kwang Suk Park,
Flexible Capacitive Electrodes for Minimizing Motion Artifacts in Ambulatory Electrocardiograms,
Sensors 2014, 14, 14732-14743

Katedra Inżynierii Biomedycznej

Monitorowanie aktywności i akcji serca w czasie snu, i pracy siedzącej bez konieczności doczepiania elektrod do ciała

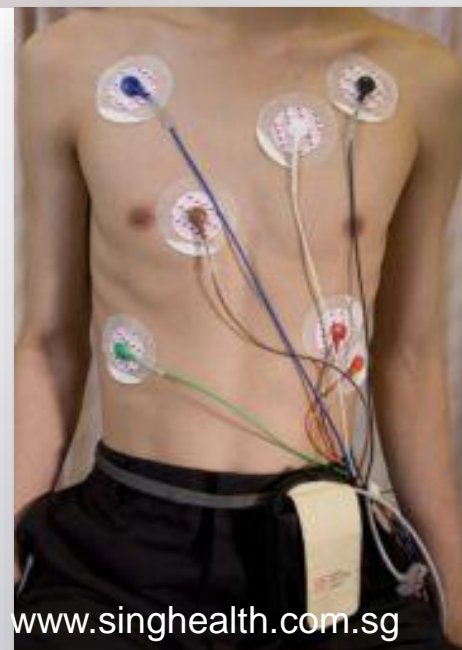
www.domestic.gda.pl/posters/eNarzuta.pdf

Sygnały biomedyczne i ich pomiar

Sygnał biomedyczny	Rodzaj czujnika
Elektrokardioigram (EKG), tętno	Elektrody przytwierdzone do ciała
Elektrogramy (EEG, EMG, EOG, ...)	Elektrody przytwierdzone do ciała
Ciśnienie krwi	Rękaw (impulsy Korotkowa)
Temperatura ciała	Czujniki temperatury (pirometry)
Częstość oddechu	Czujnik piezoelektryczny
Saturacja krwi tlenem (SpO ₂)	Czujnik optyczny (pulsoksymetr)
Przewodność skóry	Czujnik impedancyjny
Tony serca	Fonokardiograf
Poziom glukozy we krwi	Czujnik elektro- foto-chemiczny
Aktywność fizyczna	Akcelerometry

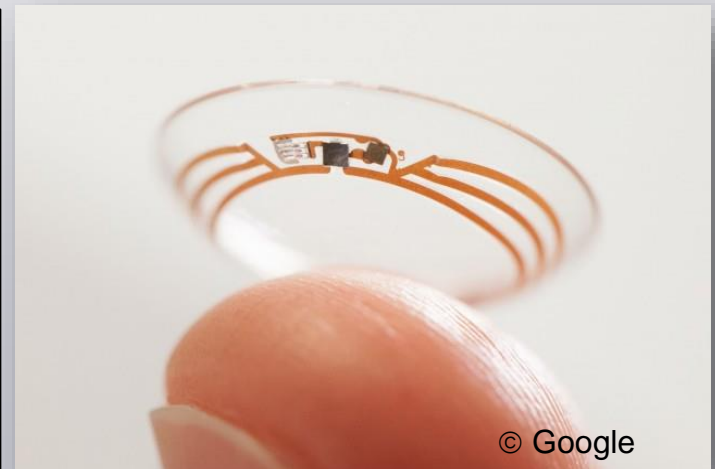
Osobiste urządzenia do pomiaru i kontroli poziomu glukozy w organizmie

Co dwudziesty człowiek zachoruje na cukrzycę

© Medtronic

- „Elektroniczne szkło kontaktowe” mierzy co sekundę stężenie glukozy w płynie łzowym,
- antena przesyła dane do modułu elektronicznego,
- kolor diody LED informuje o przekroczeniu bezpiecznego poziomu glukozy

© Google

Tekstronika

Tekstronika – układy elektroniczne zintegrowane z tekstyliami

System StartleCam

-

*Massachusetts Institute
of Technology
MIT, 1998*

Wymagania stawiane systemom tekstronicznym

- ❑ elementy elektroniczne – miniaturyzacja, mały pobór mocy
- ❑ elastyczne połączenia
- ❑ odporność na narażenia eksploatacyjne (wilgoć, warunki atmosferyczne)

Parametry włókien elektroprowadzących

Typ włókna	Producent/Nazwa handlowa	Materiał	Rezystywność liniowa [Ω/cm]
Metalowe	R-Stat/ R-Stat/S	Stal nierdzewna	$10^{-6} - 10^2$
	Bekaert / Bekintex	Stal nierdzewna	
Polimerowe z proszkiem węglowym	Soficar/ Torayca	Poliakrylonitryl + cząstki węglowe	$10 - 10^6$
	Carbone Lorraine/ Regilor	Np. żywica epoksydowa Araldite LY + cząstki węglowe	
	Formosa Taffeta Company's, DuPont/ Nega-Stat	Włókno węglowe + polimer Dacron®	
Polimerowe z warstwą	Shieldex®/ Conductive Twisted Yarn 117/17	Posrebrzany nylon	$10 - 10^3$

Połączenia elektryczne - przykłady

Niść elektroprowadząca

Haftowana
klawiatura

Sposoby zasilania - power harvesting

Autonomiczne lokalne źródła energii o niewielkiej mocy

Rozważane źródła energii:

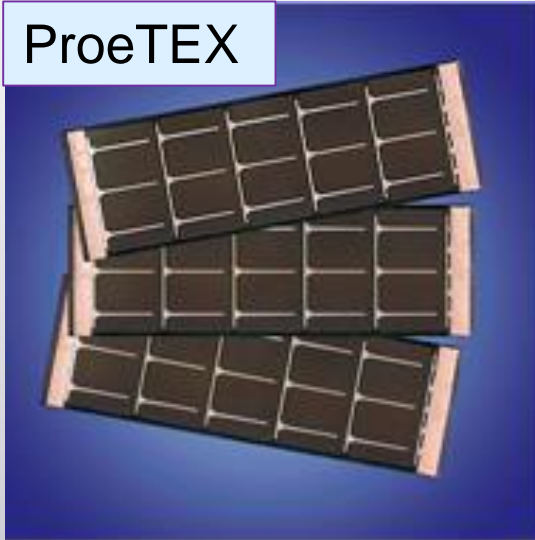
- energia słoneczna (efekt fotowoltaiczny)
- energia termiczna (efekt termoelektryczny Seebecka)
- energia mechaniczna (efekt piezoelektryczny)

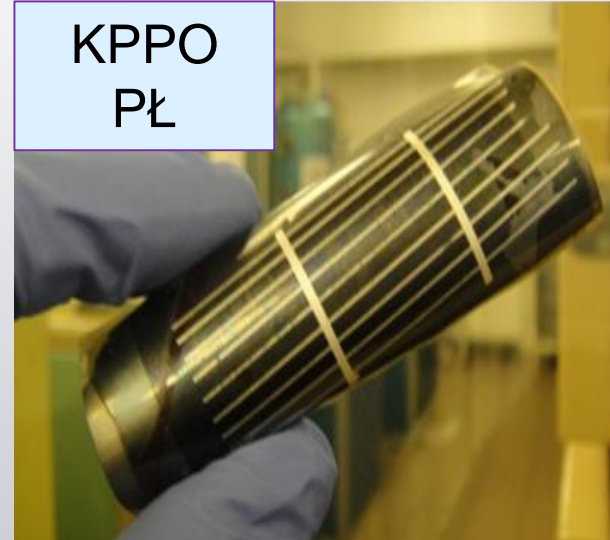
Sposoby zasilania - power harvesting

ProeTEX

Elastyczne ogniwa
a:Si

KPPO
PŁ

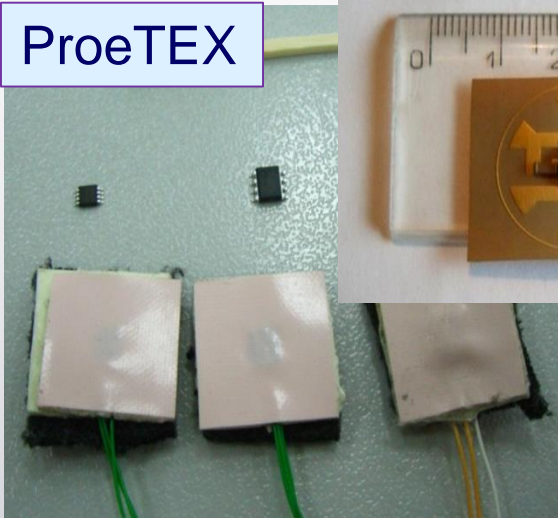

Elastyczne ogniwa
CdTe/CdS

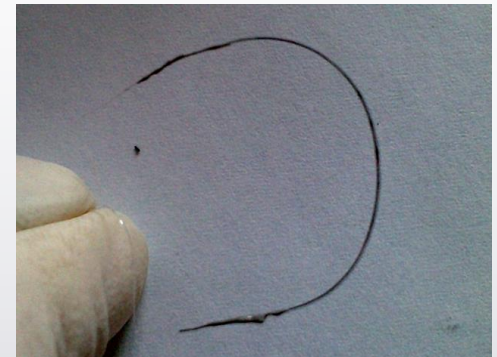
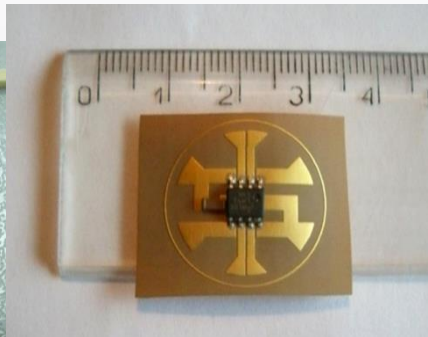

Czujniki temperatury

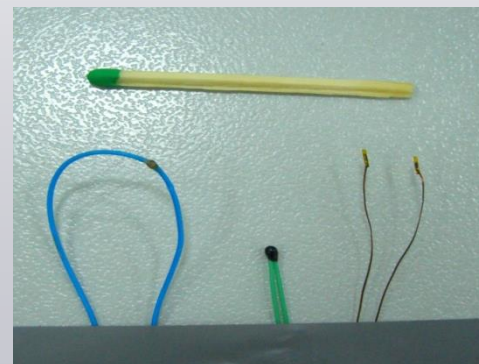
ProeTEX

czujniki DS18B20 w elastycznej obudowie

czujnik na włóknie

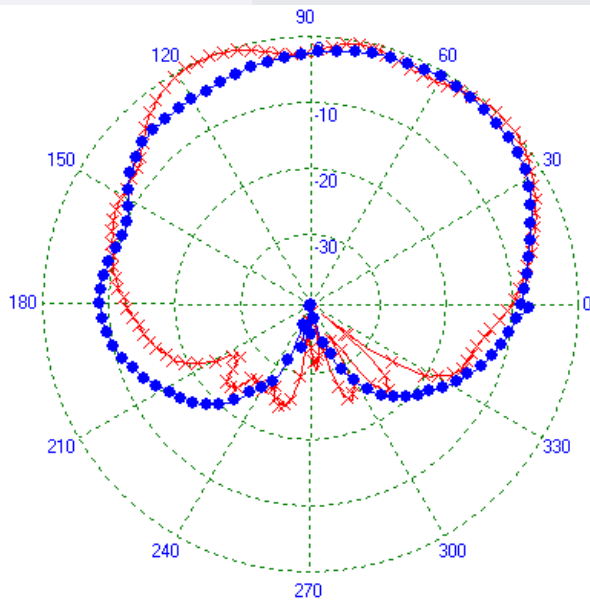
mikroczujniki
włókniste

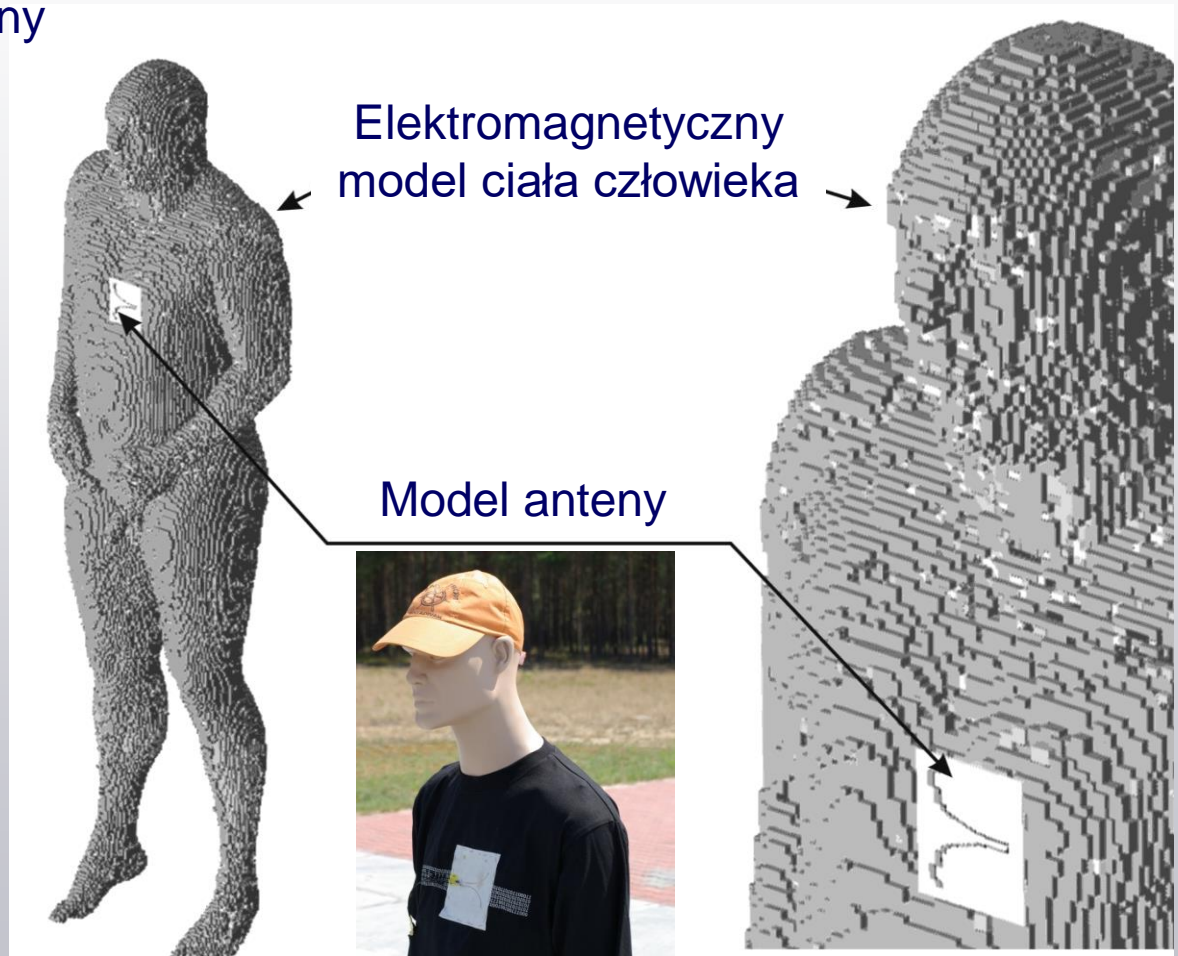

Antena integrowana z odzieżą

- ❑ Pakiet XFDTD zastosowany do projektowania anteny
- ❑ Symulacje z użyciem fantomu

• Symulacje
× Pomiary

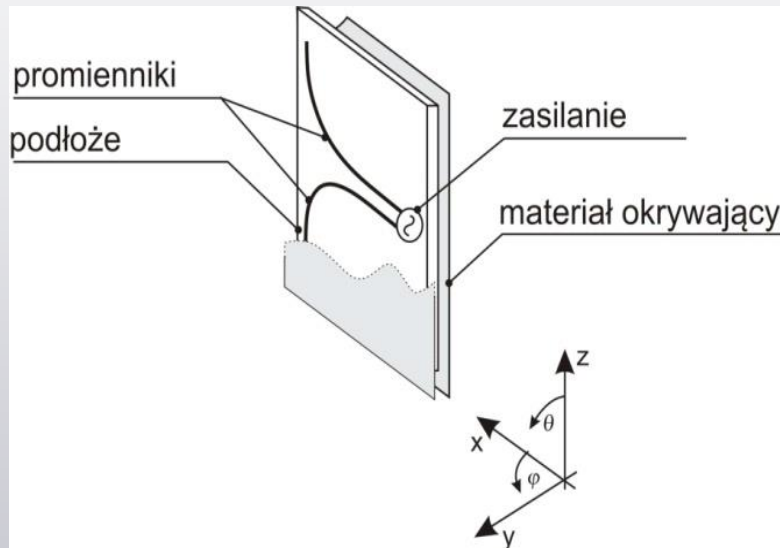

Antena typu V

- ❑ Antena na pasmo 2,4 GHz
- ❑ Zmodyfikowane anteny typu V

[Januszkiewicz, L.; Hausman, S.; Kacprzak, T.; Michalak, M.; Biliska, J.; Krucinska, I., "Textile body-worn exponentially tapered Vee antenna," 17th International Conference on Microwaves, Radar and Wireless Communications, 2008. MIKON 2008., pp.1-4, 19-21 May 2008]

Projekt „Strażak”

- ❑ Monitorowanie stopnia zmęczenia ratowników
- ❑ Automatyczne wykrywanie sytuacji niebezpiecznych
- ❑ Lokalizacja ratownika

Zastosowania systemów tekstronicznych

- ❑ ratownictwo, ochrona osobista, bezpieczeństwo,
- ❑ ochrona zdrowia i medycyna,
- ❑ sport,
- ❑ wyroby sił zbrojnych,
- ❑ rozrywka, komunikacja
- ❑ odzież użytkowa, moda

Standardy komunikacji radiowej

	Zasięg [m]	Przepustowość [bps]	Moc [mW]	Koszt [USD]	Pasmo [GHz]
ZigBee	10-57	250 k	30	2	0.868-2.4
Bluetooth	10-100	1-3 M	2.5-100	3	2.4
IrDA	1	16 M	-	2	2.4
MICS	2	500 k	0.25	-	0.402-0.405
802.11g	200	54 M	1	9	2.4

Wymienione standardy nie spełniają wymagań BAN:

→ QoS, mała moc, szybkość transmisji, kompatybilność EM

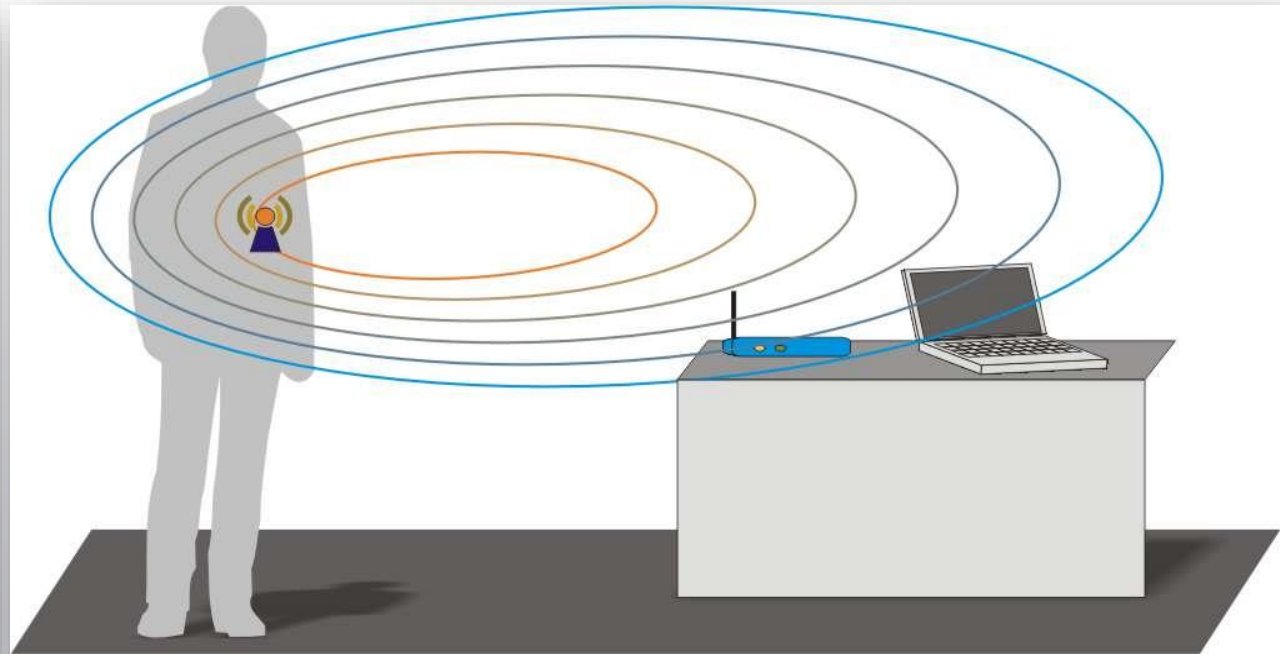
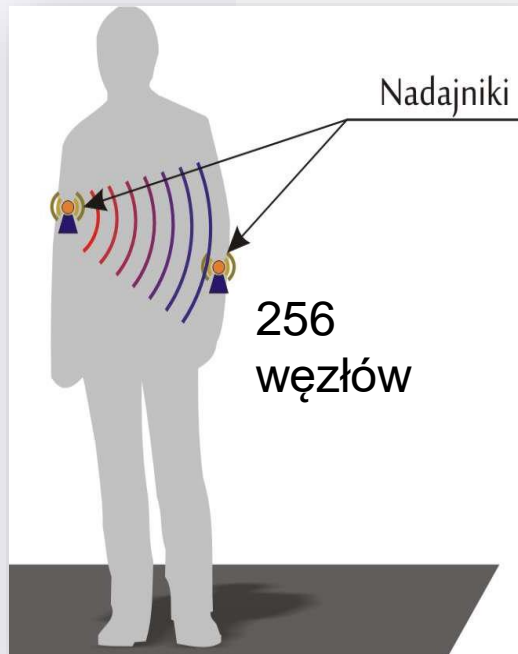

WBAN – Wireless Body Area Network

IEEE 802.15.6

WBAN typu „on-body” i „off-body”

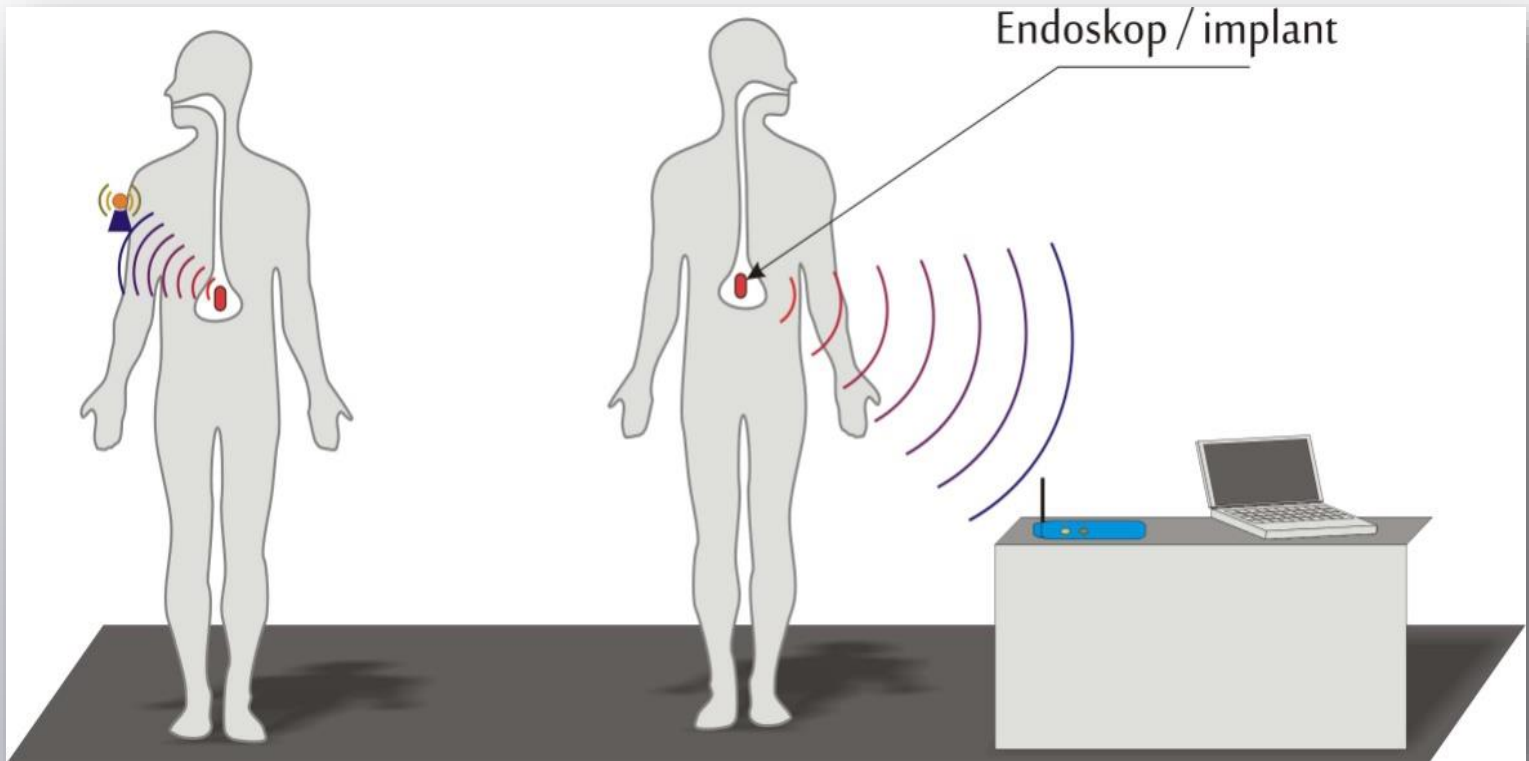
IEEE 802.15.6 - standard telekomunikacyjny zatwierdzony w lutym 2012.

Przeznaczony dla urządzeń małej mocy działających w otoczeniu albo wewnątrz ludzkiego ciała do zastosowań medycznych, elektroniki powszechnego użytku i rozrywki osobistej.

WBAN typu “in-body” (implanty)

np. „Digital pills” – „cyfrowe pastylki”

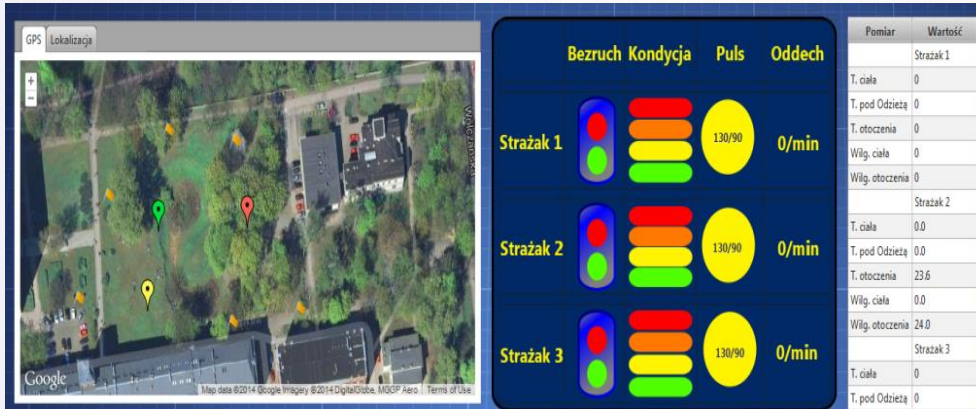
IEEE 802.15.6 - Założenia

- ❑ 10Kb/s - 10Mb/s
- ❑ Packet Error Rate (PER) $< 10\%$ przy pakietach złożonych z 256 oktetów
- ❑ Dołączanie i odłączanie węzłów < 3 s
- ❑ Nie mniej niż 256 węzłów w sieci
- ❑ Opóźnienie $< 125 \mu\text{s}$ (zastos. medyczne)
- ❑ Moc nadawania od 0,1 mW do 1 mW
- ❑ Elementy QoS (priorytety)
- ❑ Mały pobór mocy

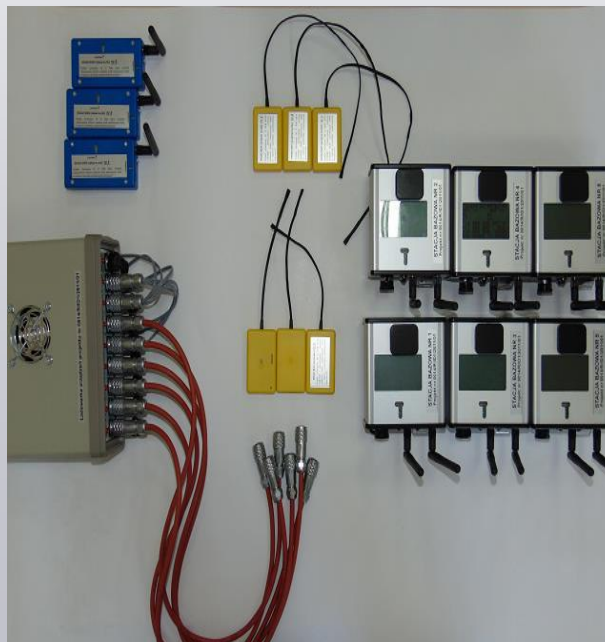
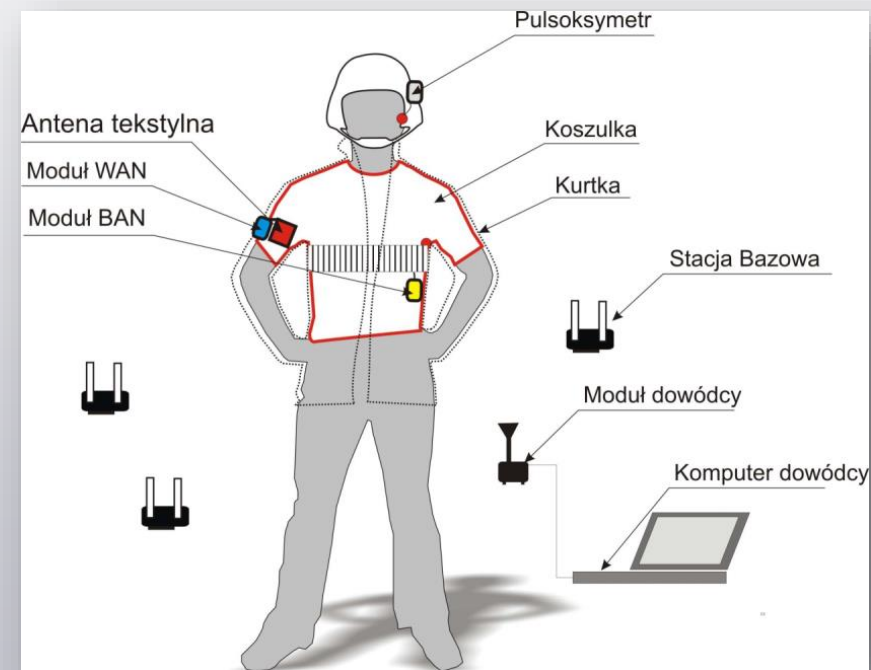

Radiowe systemy monitorowania

(współpraca z Wydziałem Technologii Materiałowych i Marketingu Tekstyliów PŁ)

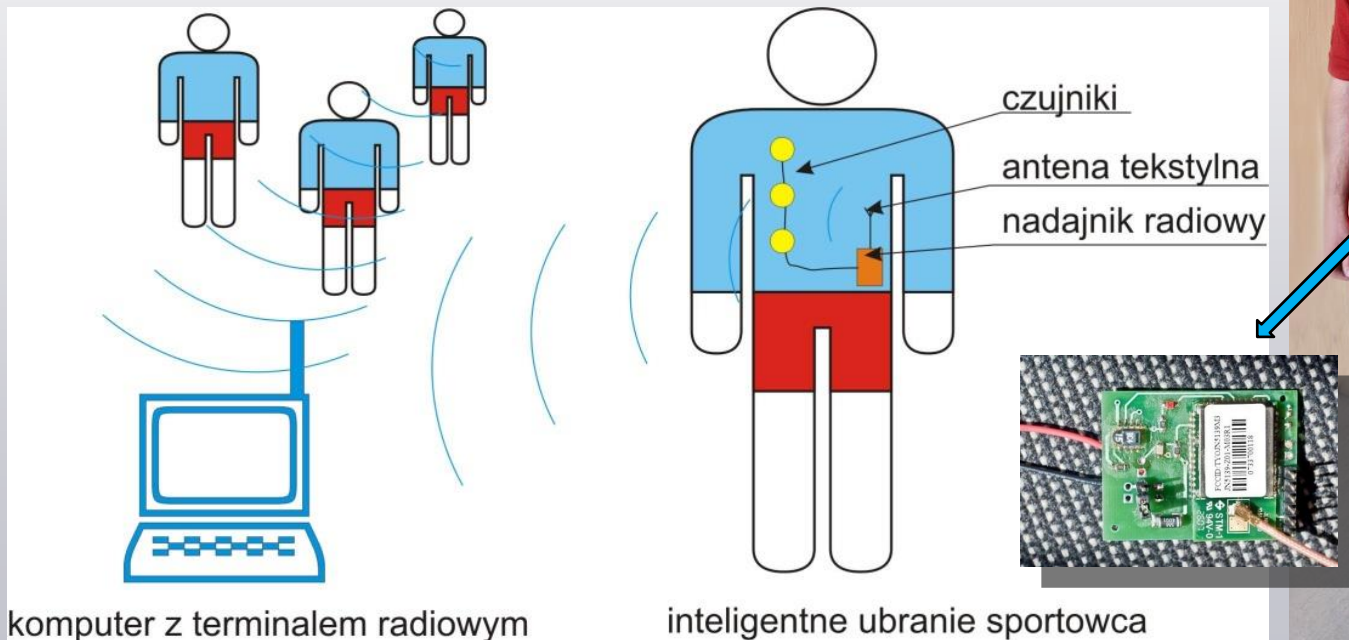
- Stopień zmęczenia
- Lokalizacja osób

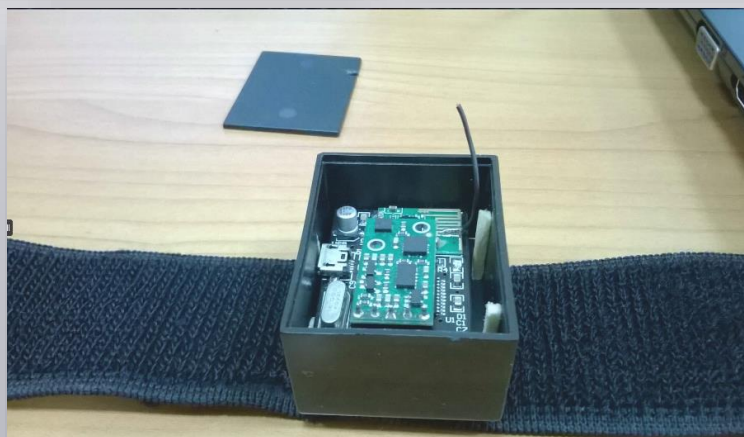
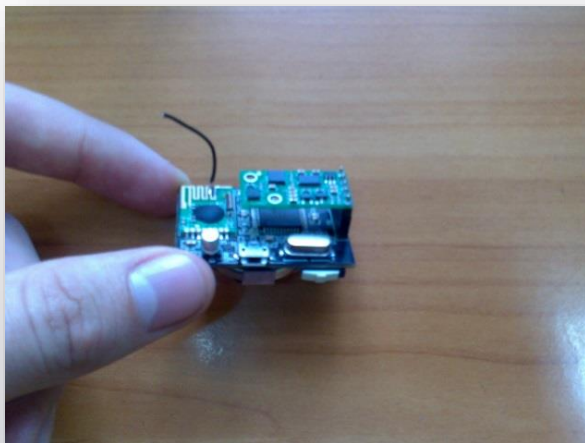
Projekt „PEROS” – inteligentne ubrania sportowców

- ❑ Monitorowanie wysiłku podczas treningu
- ❑ Określanie profilu wydolnościowego
- ❑ Personalizacja ubrań sportowców

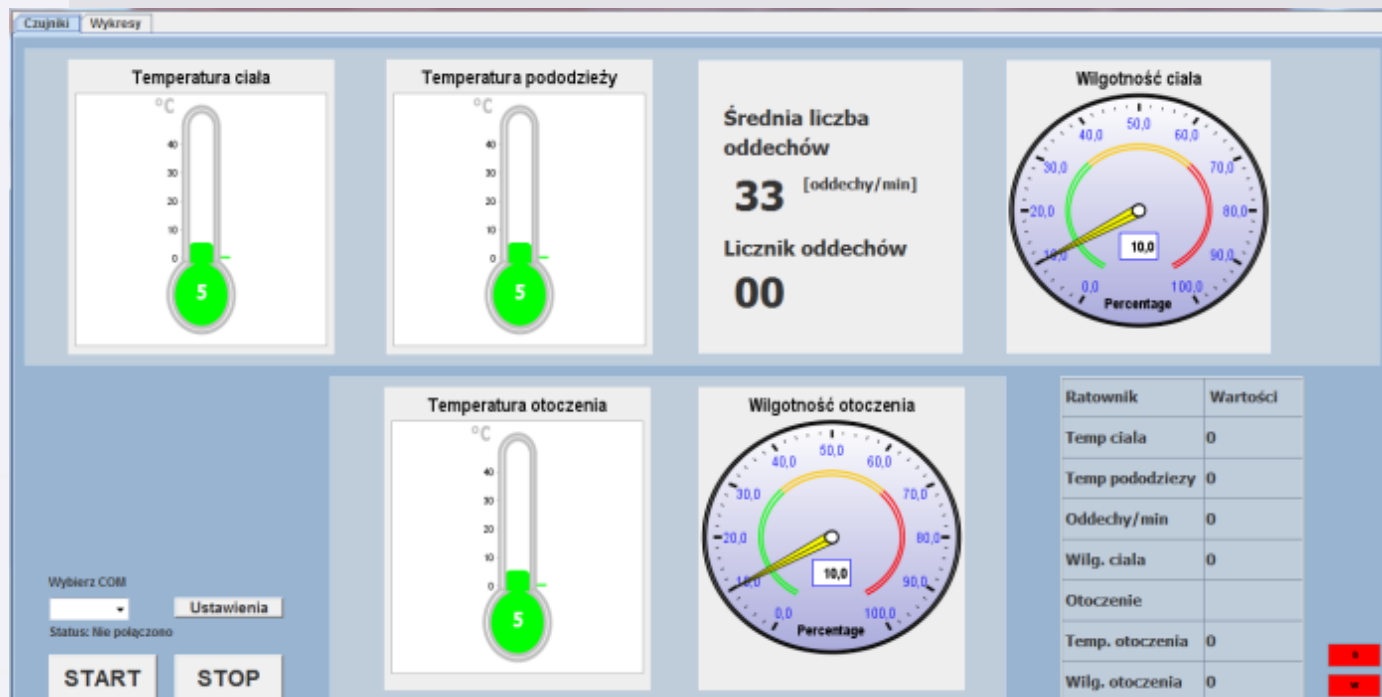
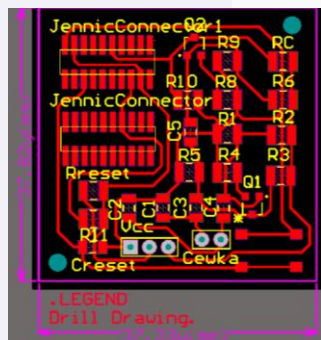
Lokalizacja położenia i detektor upadku

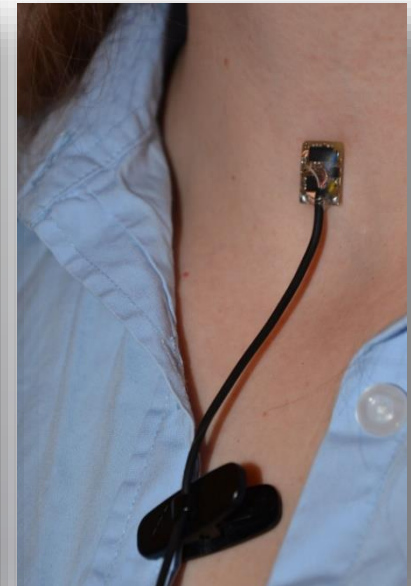
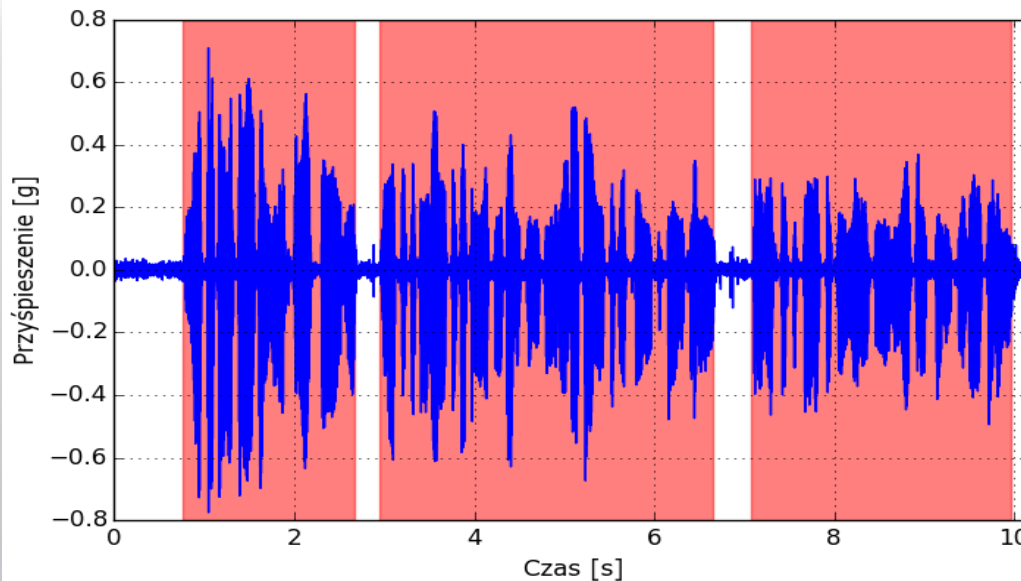

Czujniki częstości oddechu i innych parametrów fizjologicznych i środowiskowych

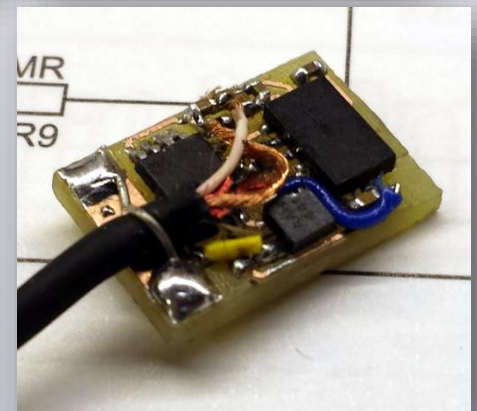

Pomiar wysiłku głosowego (współpraca z Instytutem Medycyny Pracy w Łodzi)

Parametr	Przed pracą	Po pracy
Średnia częstotliwość podstawowa [Hz]	113,1	124,5
Średnia moc rejestrowanych drgań odniesiona do poziomu szumów czujnika [dB(SAL)]	33,5	31,2

Wyznaczane parametry: skumulowany **okres fonacji**, **ton krtaniowy**, **amplituda drgań** i **liczba cykli drgań** fałdów głosowych, **sumaryczne przemieszczenie fałdów**

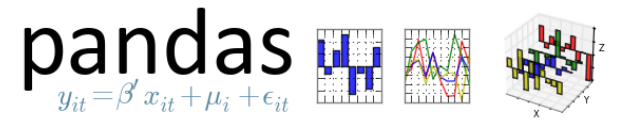
Długookresowa analiza sygnałów z czujników inercyjnych (Fitbit)

Cel badań:

- ❑ długookresowe monitorowanie aktywności fizycznej osób,
- ❑ wykrywanie sytuacji alarmowych

Narzędzia:

- ❑ bransoletka Fitbit, Fitbit API
- ❑ Python
- ❑ OpenTSDB
- ❑ Pandas

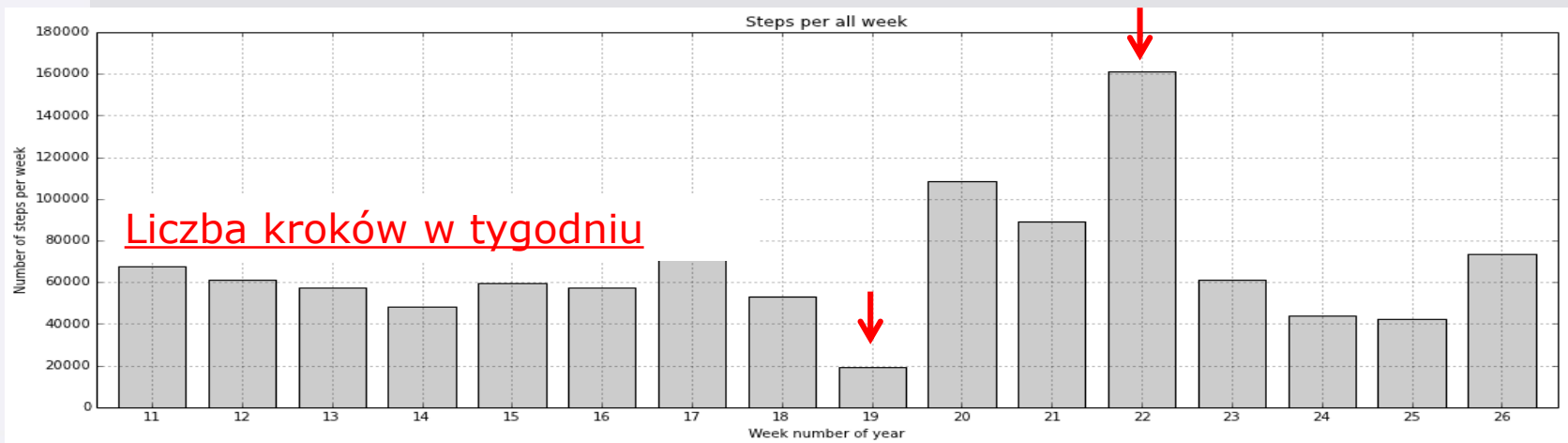

Długookresowa analiza sygnałów z czujników inercyjnych

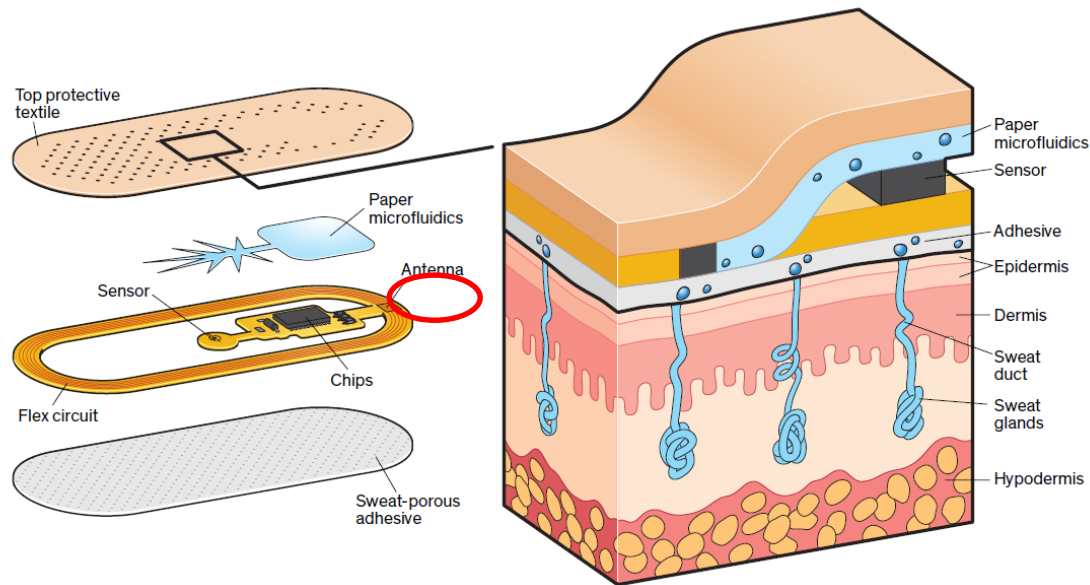
Mierzone dane:

- Liczba kroków
- Czas i „głębokość” snu
- METs - Metabolic Equivalent of Task
- Kalorie

Analiza składu chemicznego potu

Bardziej złożona niż analiza krwi

Pomiar:

- koncentracji leków,
- stężenia i równowagi elektrolitów
- odwodnienia organizmu

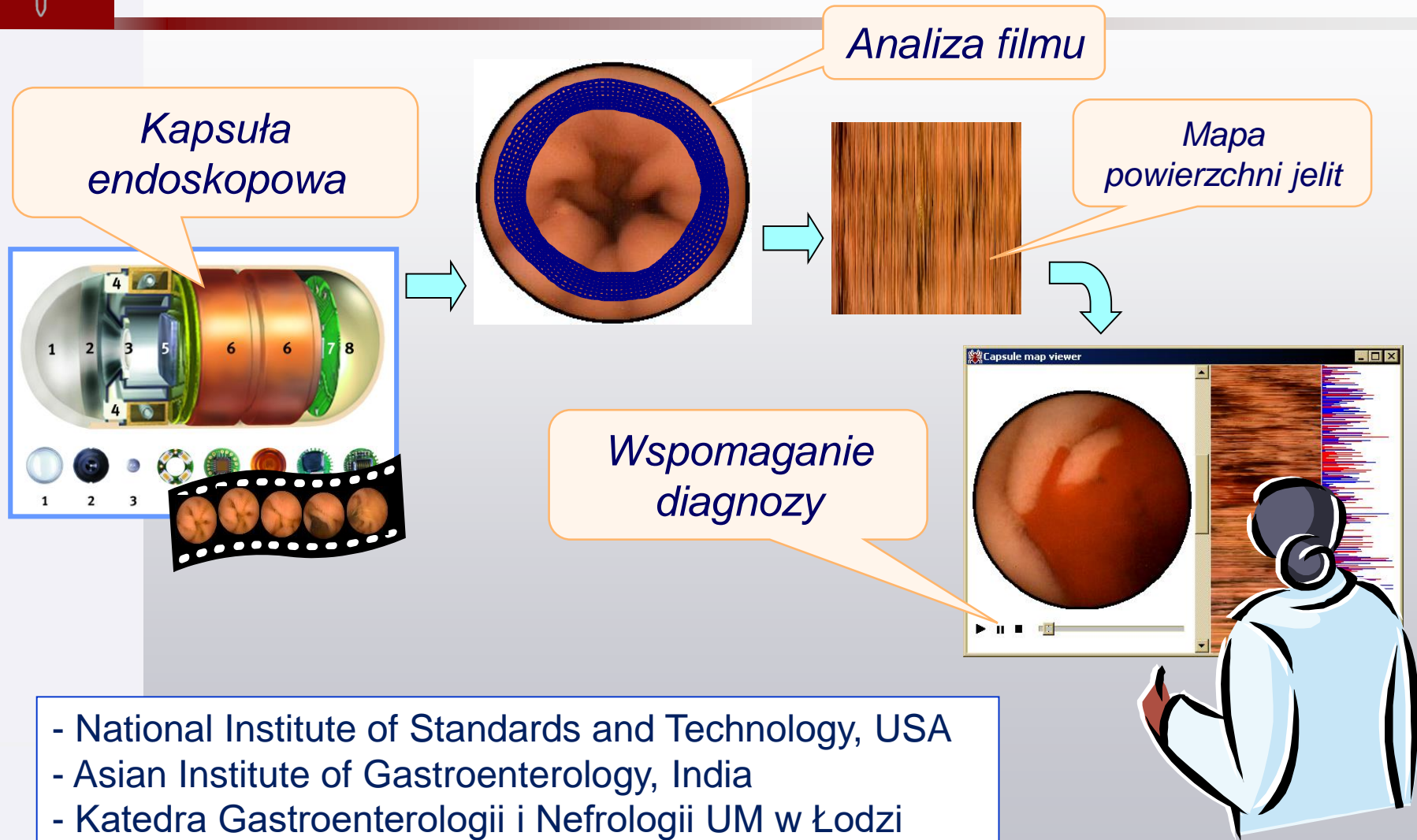

*J. Heikenfeld, Your sweat may bring medical diagnostics to **Fitbits** and Fuelbands , IEEE Spectrum, Nov. 2014*

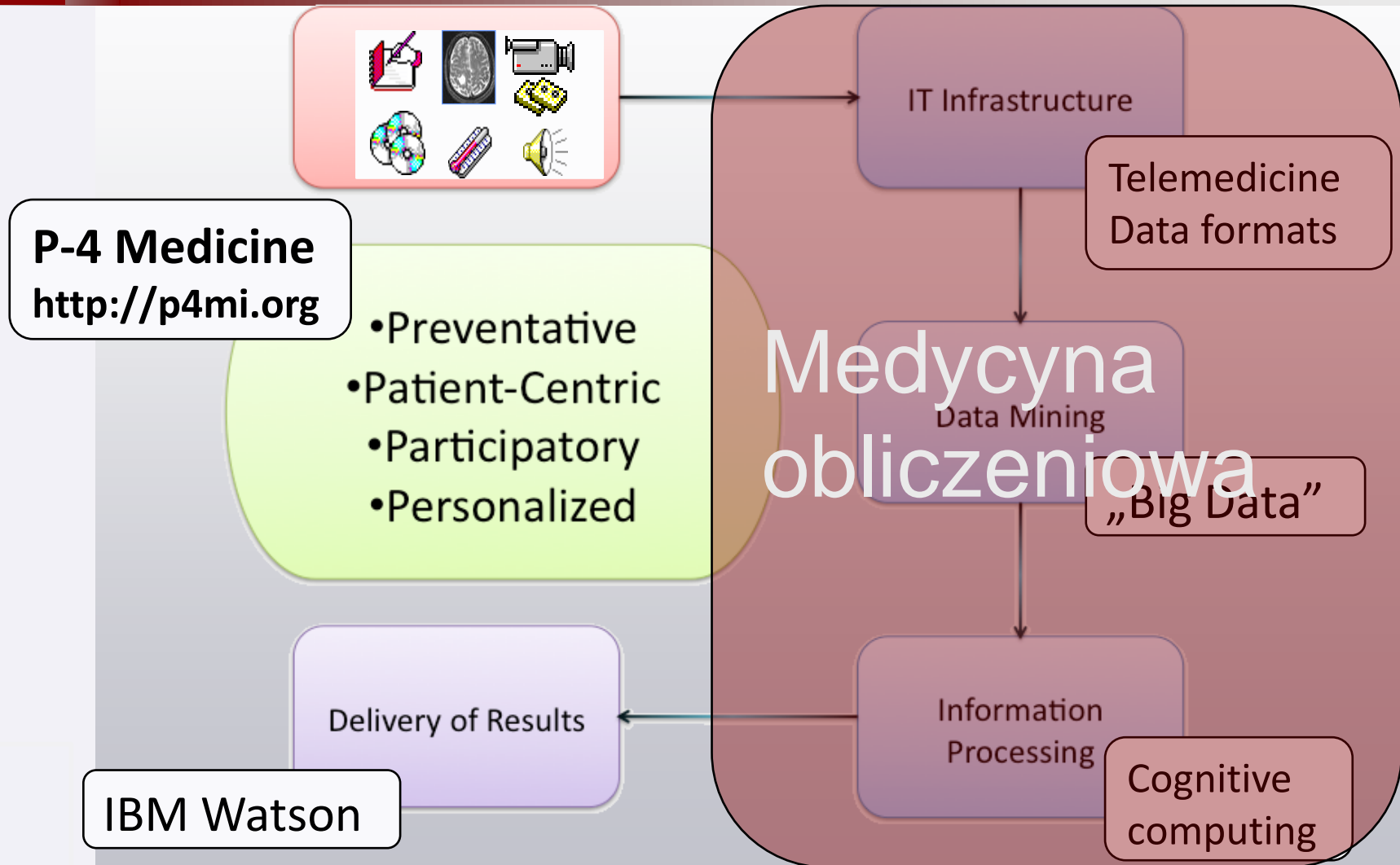

Endoskopia bezprzewodowa

Pacjent → big data → medycyna obliczeniowa

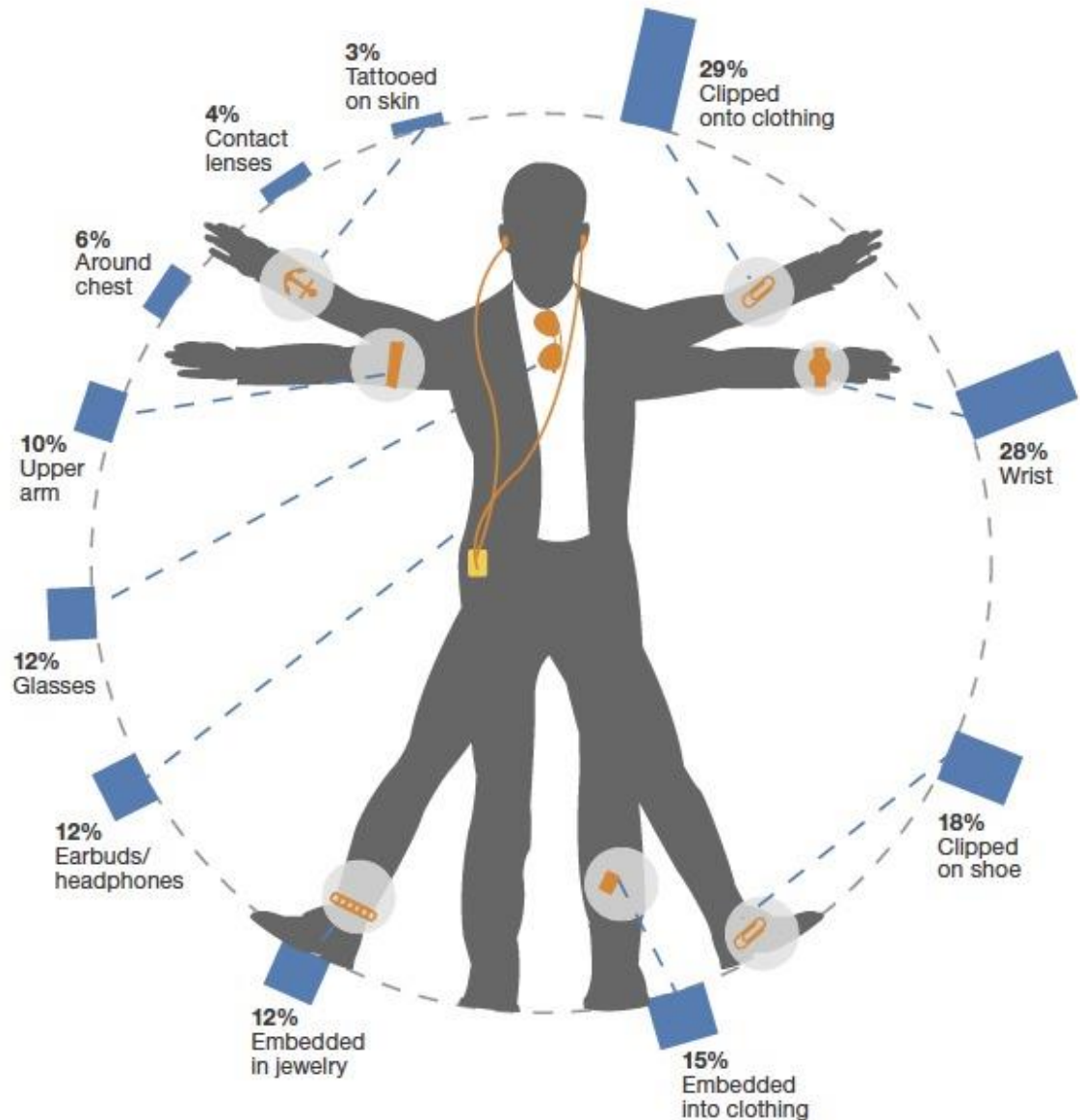
Elektronika osobista

Bariery:

1. Koszt
2. Urządzenia realizują jednostkowe funkcje
3. Moda (estetyka)
4. „Wojna” systemów operacyjnych Android i iOS

“How would you be interested in wearing/using a sensor device, assuming it was from a brand you trust, offering a service that interests you?”

Base: 4,657 US online adults (18+)
(multiple responses accepted)

Source: North American Technographics® Consumer Technology Survey, 2013

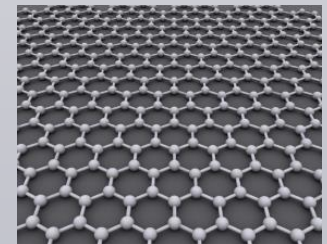

Komputer i wyświetlacz dermalny

Wizja artysty: Gina Miller, 2007

Nowy materiał: Grafen

Implant z „elektroniczną pamięcią”

Photo: Lawrence Livermore National Laboratory

Projekt DARPA (*Agencja Zaawansowanych Projektów Badawczych w Obszarze Obronności*) opracowanie implantu wszczepianego do mózgu z elektroniczną pamięcią” - projekt 4-letni

Rynek urządzeń „wearable”

